

Model of Enhancing the Quality of Citizenship for the Elderly

Watanyuta Tawatchote¹, Wimonmas Pathamwanichkul² and Chayakan Ruangsuan³

Received	Reviewed	Revised	Accepted
28/06/2022	05/07/2022	11/07/2022	15/07/2022

Abstract

The purposes of this study were to : (1) Study the elements, indicators of the quality citizenship enhancement of the elderly. (2) Study the condition of enhancing citizenship, the quality of the elderly. (3) development a model for enhancing quality citizenship for the elderly. And (4) Try and evaluate of model for the elderly. The sample group were 30 seniors from the Elderly Club. The research instruments were: The interview form, The questionnaire on the condition, Model for enhancing the quality of citizenship for the elderly, and activities for enhancing for the elderly. The statistics used were percentage, mean, standard deviation.

The research results were found that : (1) Components and indicators for enhancing the quality of citizenship of the elderly from the synthesis of qualitative data from 2 case studies was found that there were 7 important components as follows: 1) There is learning management and knowledge transfer between the elderly through appropriate activities according to their potential and knowledge is passed on to the older generations. 2) The elderly have good physical health care, good mental health, and good quality of life. 3) The elderly are strong, have a volunteer spirit, and are creative in doing activities. 4) The elderly are competent in the economy. working with extra income 5) The elderly have morals and ethics as good role models. 6) Elderly people are involved in group management and have social responsibility. And 7) The use of technology to adjust the environment for the elderly to be stable convenient and safe. (2) Conditions for enhancing the quality of citizenship for the elderly Overall was at a high level. (3) model of enhancing the quality of citizenship for the elderly was a training based on the principles of SMART BUDDY Model (SBM Model) with five key goals: SMART

¹ Rajabhat Maha Sarakham University, E-mail: tawatchote@gmail.com

² Rajabhat Maha Sarakham University, E-mail: wimonmat@rmu.ac.th

³ Rajabhat Maha Sarakham University, E-mail: chayakan@rmu.ac.th

(Specific/ Measurable/ Achievable/ Realistic /Timely), and activities to enhance the quality of the elderly's citizenship (Activities) include training, recreation, volunteer, and important elements in organizing activities for enhancing the quality of the elderly's citizenship It consists of five features: BUDDY (Behavior / Understanding / Discovery / approach Development / Yield, and appropriateness of Models Overall, was at a high level. and (4) opinions on activities to enhance the quality of the elderly's citizenship. at a high level and comparative results of enhancing citizenship quality of the elderly Before and after using the model was found that after training was significantly higher than before training was at the .05 level.

Keyword : Enhancing, Quality of Citizenship, Elderly

รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

วาทัญญตา ธวัชโชติ⁴, วิมลมาศ ปฐมวนิชกุล⁵ และชยาگانต์ เรืองสุวรรณ⁶

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ (2) ศึกษาสภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ (3) พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ และ (4) ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชน อสม.จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์องค์ประกอบตัวชี้วัด แบบสอบถามสภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพ รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ และกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า (1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษา 2 แห่ง พบว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการ ดังนี้ 1. มีการจัดการเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมอย่างเหมาะสมตามศักยภาพและมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้สูงอายุรุ่นต่อรุ่น 2. ผู้สูงอายุมีการดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิตดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี 3. ผู้สูงอายุเข้มแข็ง มีจิตอาสา มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม 4. ผู้สูงอายุมีความสามารถในด้านเศรษฐกิจ การทำงานมีรายได้เสริม 5. ผู้สูงอายุมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี 6. ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มและมีความรับผิดชอบต่อสังคม 7. การมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ปรับสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ ให้มีความมั่นคง สะดวกและปลอดภัย (2) สภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (3) รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ มีลักษณะเป็นการฝึกอบรมด้วยหลักการ SMART BUDDY Model (SBM Model) โดยมีเป้าหมายสำคัญ (Goal) ประกอบหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ SMART (Specific/ Measurable/ Achievable/ Realistic /Timely) กิจกรรมในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ (Activities) ประกอบด้วย การฝึกอบรม (training), นันทนาการ (recreation), อาสาสมัคร (volunteer) และองค์ประกอบสำคัญในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยคุณลักษณะ 5 ประการ คือ BUDDY (Behavior (การปรับพฤติกรรม)/ Understanding (ความรู้ ความเข้าใจ)/ Discovery (เรียนรู้จากการค้นพบ)/ approach Development (มีการพัฒนา)/ Yield (มีผลตอบแทนหรือผลผลิต) ความเหมาะสมของรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และ (4) ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม

⁴ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, E-mail : tawatchote@gmail.com

⁵ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, Email: wimonmat@rmu.ac.th

⁶ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, Email: chayakan@rmu.ac.th

.....

การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก และผลการเปรียบเทียบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ พบว่าหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ : การเสริมสร้าง, ความเป็นพลเมืองคุณภาพ, ผู้สูงอายุ

บทนำ

การดำรงชีวิตของมนุษย์ทุกเพศทุกวัยภายใต้การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ในทุกด้าน ทั้งในสังคมโลกและสังคมไทยในปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการปรับตัวและพัฒนาให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร เพราะปัจจุบันเทคโนโลยีทางด้านการแพทย์มีความทันสมัยและก้าวหน้ามากขึ้น ประกอบกับประชาชนสามารถเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุขได้มากขึ้น ทำให้อายุเฉลี่ยของคนไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากปี 2507- 2508 เพศชายเคยมีอายุคาดเฉลี่ย 55 ปี ส่วนเพศหญิงมีอายุคาดเฉลี่ย 62 ปี แต่ปัจจุบันอายุคาดเฉลี่ยของคนไทยทั้งชายและหญิง เพิ่มขึ้นเป็น 76 และ 83 ปี ตามลำดับ โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอัตราเพิ่มขึ้นในระดับสูงมาก อย่างไรก็ตามการปฏิบัติการตามนโยบายและแผนต่างๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุจะไม่สามารถบรรลุผลชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมในการเตรียมความพร้อมสู่สังคมผู้สูงอายุ เนื่องจากข้อจำกัดและเงื่อนไขของกลไกการขับเคลื่อนนโยบายที่ไม่เอื้อต่อการกิจกรรมทั้งการขาดการบูรณาการในการนำองค์ความรู้ทางวิชาการมาเพื่อขึ้นนำทางการปฏิบัติที่เหมาะสมเพียงพอ การดึงพลังและศักยภาพของผู้สูงอายุซึ่งเป็นกลุ่มประชากรที่มีภูมิปัญญา องค์ความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ จึงควรได้รับการส่งเสริมให้ได้พัฒนาศักยภาพที่มีในตัวเองในด้านต่างๆ ออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยสังคมไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของผู้สูงอายุ โดยให้สิทธิและการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ในหมวดที่ 3 มาตรา 54 มีสาระสำคัญได้แก่ ผู้สูงอายุคือบุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ และในหมวดที่ 5 มาตรา 80 ระบุว่า รัฐต้องสงเคราะห์คนชรา ผู้ยากไร้ ผู้พิการหรือทุพพลภาพและผู้ด้อยโอกาสให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและพึ่งตนเองได้ ผู้สูงอายุเป็นผู้ที่ทรงคุณค่าควรแก่การดูแลรักษา เพราะเขาคือที่พึ่งทางใจ ของบุตรหลานเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลในวงศาคณาญาติและยังได้รับการยกย่องจากสังคมว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ มีความคิดอ่านสุขุมรอบคอบ และเคยทำประโยชน์กับสังคมมาแล้ว เพื่อเติมเต็มความสุขให้กับชีวิตในหัวงสุดท้ายที่คงเหลืออยู่ คุณภาพชีวิตนั้นมาจากคำสองคำประกอบด้วยคุณภาพและชีวิต หมายถึงถึงลักษณะที่ดีหรือความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคล เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐ หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ได้ให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบาย อาทิ เช่น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้คาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553 -2583 โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น สะท้อนถึงการค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่เพิ่มมากขึ้น ขณะที่ผู้สูงอายุจำนวนมากยังมีรายได้ไม่เพียงพอในการยังชีพ ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 10.3 ล้านคน (ร้อยละ 16.2) ในปี 2558 เป็น 20.5

ล้านคน (ร้อยละ 32.1) ในปีพ.ศ.2583 การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายจะส่งผลต่อภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลที่เพิ่มสูงขึ้น แม้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานเพิ่มขึ้นแต่มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย เนื่องจากมีการออมน้อย และแหล่งรายได้หลักร้อยละ 78.5 ของรายได้ทั้งหมดมาจากการเกื้อหนุนของบุตร (Cabinet Secretariat, 2017)

แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ภายใต้วิสัยทัศน์ ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยสังคม ดังนี้ 1) ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพที่ดี คือ มีสุขภาพที่ดีทั้งกายและจิต ครอบครัวมีสุข สังคมเอื้ออาทร อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมปลอดภัย มีหลักประกันที่มั่นคง ได้รับสวัสดิการและการบริการที่เหมาะสม อยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และมีส่วนร่วมในครอบครัว ชุมชน และสังคม มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลและข่าวสารอย่างต่อเนื่อง 2) ครอบครัวและชุมชนเป็นสถาบันหลักที่มีความเข้มแข็ง สามารถให้การเกื้อหนุนแก่ผู้สูงอายุได้อย่างมีคุณภาพ 3) ระบบสวัสดิการและบริการจะต้องสามารถรองรับผู้สูงอายุให้สามารถ ดำรงอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพและมีมาตรฐาน 4) ทุกภาคส่วนจะต้องมีส่วนร่วมในระบบสวัสดิการและบริการให้แก่ผู้สูงอายุโดยมีการกำกับดูแลเพื่อการคุ้มครองผู้สูงอายุในฐานะผู้บริโภค 5) ต้องมีการดำเนินการที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุที่ทุกข์ยาก และต้องการการเกื้อหนุนให้ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างดีและต่อเนื่อง

กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ได้จัดตั้งกรมกิจการผู้สูงอายุขึ้น เมื่อปี พ.ศ.2558 โดยถ่ายโอนภารกิจ อำนาจหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ เช่น สำนักบริการสวัสดิการสังคม กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ(พส.) สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส (สท.) มาไว้ที่กรมกิจการผู้สูงอายุ และกำหนดให้เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบภารกิจเกี่ยวกับผู้สูงอายุโดยตรง ทั้งนี้เพื่อเป็นกรอบแนวทางการปฏิบัติงานเชิงยุทธศาสตร์ กลยุทธ์และกำหนดทิศทางในการดำเนินงานเพื่อให้ผู้สูงอายุ ได้รับการส่งเสริมศักยภาพ และพิทักษ์สิทธิ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งสังคมไทยกำลังก้าวสู่สังคมสูงวัย (Ageing Society) คือสังคมที่มีประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในสัดส่วนร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมดเนื่องจากการแพทย์และการสาธารณสุขของประเทศไทยได้พัฒนาขึ้นสุขภาพอนามัยของคนไทยดีขึ้นอย่างมากทำให้มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น

แผนยุทธศาสตร์กระทรวงมหาดไทย พ.ศ. 2556-2561 ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเครือข่ายอย่างยั่งยืนภายใต้วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป้าประสงค์ที่ 3.1 ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขพ้นระดับความยากจนอย่างยั่งยืน ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ข้อ 3.1.6 ยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2548 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็น 2 ประเภท

คือ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา หมายความว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผนบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด อำเภอ และแผนชุมชน

การวิจัยนี้ใช้บริบทพื้นที่ของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง (ร้อยแก่นสารสินธุ์) เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจภาคอีสานและความเจริญด้านต่างๆ เช่น การศึกษา การแพทย์ การคมนาคมขนส่ง โลจิสติกส์ การท่องเที่ยวและเทคโนโลยีที่ส่งผลให้มีประชากรอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาทำมาหากินเป็นจำนวนมากก่อให้เกิดปัญหาในการพัฒนาเมืองจังหวัดขอนแก่นเพิ่มขึ้น โดยจังหวัดขอนแก่น แบ่งการปกครองออกเป็น 26 อำเภอ 199 ตำบล 2,331 หมู่บ้าน มีประชากรทั้งสิ้น 1,794,531 คน (Khon Kaen Provincial Statistical Office, 2020) เป็นผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 325,927 คน คิดเป็นร้อยละ 18.16 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของจังหวัดขอนแก่น

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าจังหวัดขอนแก่น ได้กลายเป็นสังคมผู้สูงวัยแล้ว จากการศึกษาพบว่าสัดส่วนของประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลงโดยวัยเด็กลดลงจากร้อยละ 19.7 ในปี พ.ศ.2553 เป็นร้อยละ 14.5 ในปี พ.ศ.2573 และวัยแรงงานลดลงจากร้อยละ 66.0 ในปี พ.ศ.2553 เป็นร้อยละ 56.4 ในปี พ.ศ.2573 ในขณะที่สัดส่วนของประชากรสูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 14.2 ในปี พ.ศ.2553 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 29.00 ในปี พ.ศ.2573 ซึ่งปี พ.ศ. 2558 เป็นปีที่สัดส่วนประชากรวัยเด็กจะเท่ากับสัดส่วนของประชากรวัยสูงอายุ ในขณะเดียวกัน ผู้สูงอายุก็ไม่ได้เป็นภาระเสมอไป จากข้อมูลการสำมะโนการเกษตร พ.ศ.2556 ของสำนักงานสถิติจังหวัดขอนแก่น ได้ระบุว่าจังหวัดขอนแก่นมีจำนวนผู้สูงอายุที่เป็นผู้ถือครองทำการเกษตร 1 ต่อ 70,510 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.6 ของจำนวนผู้ถือครองทั้งหมด ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุยังเป็นผู้ที่มีความพร้อมและความสามารถในการทำงาน (Department of Administration, 2018; Office of the National Economic and Social Development Board, 2014) นอกจากนั้นสำนักงานสถิติจังหวัดขอนแก่นได้รวบรวมสถิติคุณลักษณะที่น่าสนใจของผู้สูงอายุในจังหวัดขอนแก่นอีกประการคือการศึกษานี้จากข้อมูลการสำมะโนประชากร พ.ศ.2533-2563 พบว่าประชากรในจังหวัดขอนแก่นได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้นโดยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 92.3 ในปี พ.ศ.2533 เป็นร้อยละ 97.0 ในปี พ.ศ. 2563 จะเห็นได้ว่าผู้สูงอายุในอนาคตจะเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับสูงมากขึ้น

โดยการเตรียมผู้สูงอายุให้มีศักยภาพเป็นทุนมนุษย์นำไปสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีคุณภาพในอนาคต ควรเสริมสร้างศักยภาพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตให้มีคุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีความรู้ ความเข้าใจ ความคิดหรือทัศนคติและการปฏิบัติตนในสิ่งที่ดีงามว่าเป็นบุคคลที่มีสุขภาพ

กาย สุขภาพจิตดี มีคุณธรรมจริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติสุข ผู้วิจัยจึงได้จัดทำกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุขึ้น เพื่อให้ผู้สูงอายุพัฒนาศักยภาพตนเองและได้เข้าใจในความเปลี่ยนแปลงของชีวิต สามารถปรับตัวอยู่ในสังคม ร่วมกิจกรรมและพัฒนาตนเองได้ มีความพึงพอใจและเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม โดยกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ใช้หลัก Smart (E. Steinwender, 2016) ประกอบด้วย Specific, Measurable, Achievable, Realistic, Timely (Doran, G. T, 1981) โดยเน้นส่งเสริม 5 ด้าน (BUDDY) ได้แก่ Behavior (ปรับพฤติกรรม) Understanding (มีความรู้ความเข้าใจ) Discovery approach (เรียนรู้จากการค้นพบ) Development (มีการพัฒนา) และ Yield (มีผลผลิต)

ดังนั้นจากข้อความดังกล่าวข้างต้นทั้งหมดนี้จะเห็นความสำคัญในการที่จะต้องเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างมีศักยภาพ ซึ่งจำเป็นยิ่งที่จะต้องส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสนใจ เข้าใจและมีทักษะในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองในเรื่องต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมีทักษะและนำมาประยุกต์ใช้กับตนเองตามวิถีชีวิตของแต่ละบุคคลตามสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏในสังคม การบูรณาการการเสริมสร้างทักษะทางสังคมด้านต่างๆ ที่มีผลต่อตนเองและผู้อื่นเป็นทักษะภายในที่ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดความพร้อมของตนเองและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในสังคมผู้สูงอายุในอนาคตและสามารถนำไปเป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุรวมทั้งใช้เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการเพื่อให้หน่วยงานที่รับผิดชอบได้มีการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาสภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ
4. เพื่อทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

ขอบเขตการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

1) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสำรวจความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถามเชิงลึก ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 2 หน่วยงาน คือ เทศบาลนครนครราชสีมา อำเภอดุสิตบุรี จังหวัดปทุมธานีและเทศบาลเมืองพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

กลุ่มเป้าหมายสำหรับการยืนยันองค์ประกอบและตัวชี้วัด ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ โดยทบทวนวรรณกรรมแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดความเป็นพลเมือง ทฤษฎีการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ

3) ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยระยะที่ 1 นี้ ดำเนินการในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

1) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานองค์กรปกครองท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ในจังหวัดขอนแก่น เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 100 คน

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ โดยใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับด้านการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุของหน่วยงาน

3) ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยระยะที่ 2 นี้ เป็นการศึกษาหน่วยงานที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จำนวน 2 หน่วยงาน ได้แก่ เทศบาลนครนครราชสีมา อำเภอดุสิตบุรี จังหวัดปทุมธานีและเทศบาลเมือง พิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

ระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

1) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายสำหรับการยืนยันรูปแบบ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ โดยร่างรูปแบบจากองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ค้นพบในระยะที่ 1 แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ยืนยันความสอดคล้องและความเหมาะสมขององค์ประกอบตัวชี้วัดด้านการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพ ของผู้สูงอายุเพื่อนำไปจัดทำเป็นแบบสอบถาม 4 ด้าน ดังนี้

- (1) ด้านการมีสุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี
- (2) ด้านการมีคุณธรรมจริยธรรม
- (3) ด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข
- (4) ด้านการเรียนรู้เทคโนโลยีและถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

3) ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยระยะที่ 3 นี้ ดำเนินการในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น

ระยะที่ 4 การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

1) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างสำหรับทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 30 คน

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยมุ่งวิจัยเรื่องรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ โดยจัดอบรมผู้สูงอายุ จำนวน 30 คน ด้านการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ 3 กิจกรรม ได้แก่ การฝึกอบรมการเป็นจิตอาสา และการร่วมกิจกรรมนันทนาการ

3) ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้ ดำเนินการในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นและเทศบาลนครขอนแก่น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบการวิจัยและการพัฒนา (Research and Development) ในระยะที่มุ่งเน้นสร้างรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. สังเคราะห์แนวคิดองค์ประกอบและตัวชี้วัดความเป็นพลเมืองคุณภาพ โดยการศึกษา ทบทวนเอกสารงานวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. สังเคราะห์แนวคิดตัวชี้วัดความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) 2 หน่วยงาน เพื่อนำข้อค้นพบมาสร้างแบบสอบถาม

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างสำหรับการสำรวจความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถามเชิงลึก ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 2 หน่วยงาน คือ เทศบาลนครนครราชสีมา อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดปทุมธานีและเทศบาลเมืองพิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์องค์ประกอบและตัวชี้วัดความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ มีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีหลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

2. สอบถามสภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ กับบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จำนวน 100 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานองค์กรปกครองท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ในจังหวัดขอนแก่น เลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 100 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ โดยมีค่าความสอดคล้อง ระหว่าง 0.60-1.00

ระยะที่ 3 พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ มีการดำเนินงาน ดังนี้

1. นำข้อค้นพบจากการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดและการศึกษาสภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาร่างรูปแบบและกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

2. พิจารณาความสอดคล้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบและกิจกรรมของรูปแบบ โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

ระยะที่ 4 ทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ มีการดำเนินงาน ดังนี้

1. ดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ
2. ประเมินผลการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

กลุ่มตัวอย่างสำหรับทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุจากชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 30 คน โดยทดลองใช้รูปแบบเป็นระยะเวลา 2 วัน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กิจกรรมเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ และแบบสอบถามก่อนและหลังการจัดกิจกรรม

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

สรุปผลการวิจัย มีดังนี้

1.1 องค์ประกอบและตัวชี้วัดการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ พบว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1. มีความคิดสร้างสรรค์ และมีความคิดเชิงวิพากษ์ 2. มีความสามารถในด้านเศรษฐกิจ 3. มีคุณธรรม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

1.2 องค์ประกอบและตัวชี้วัดการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษา 2 แห่ง พบว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ 7 ประการ ดังนี้

1. มีการจัดการเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมอย่างเหมาะสมตามศักยภาพและมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้สูงอายุรุ่นต่อรุ่น
2. ผู้สูงอายุมีการดูแลสุขภาพกาย สุขภาพจิตดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี
3. ผู้สูงอายุเข้มแข็ง มีจิตอาสา มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำกิจกรรม
4. ผู้สูงอายุมีความสามารถในด้านเศรษฐกิจ การทำงานมีรายได้เสริม
5. ผู้สูงอายุมีคุณธรรม จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี
6. ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มและมีความรับผิดชอบต่อสังคม
7. การมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ปรับสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ ให้มีความมั่นคง สะดวกและปลอดภัย

ผลการวิจัยระยะที่ 2 การศึกษาสภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

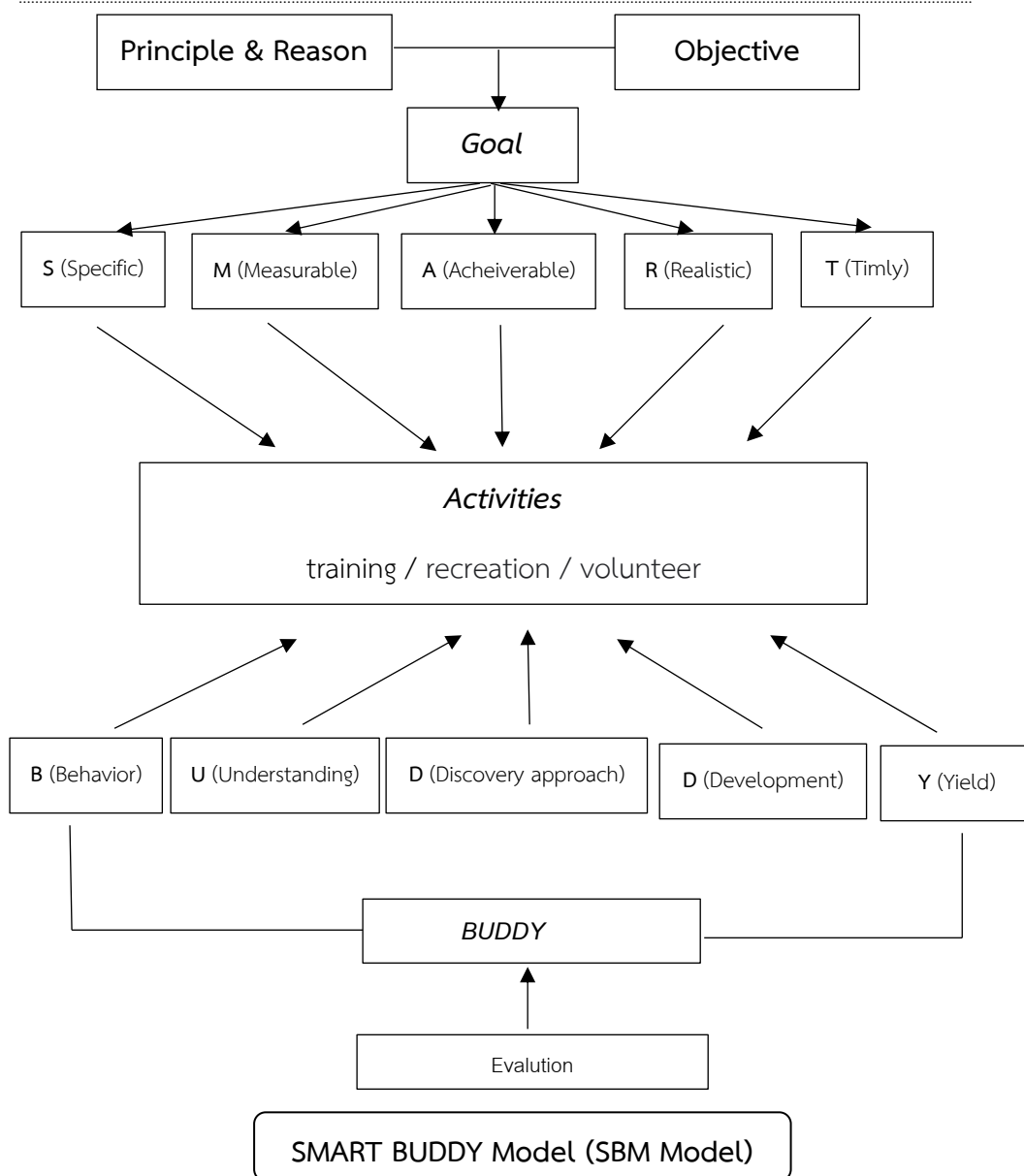
สรุปผลการวิจัย มีดังนี้ จากการสอบถามผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับ การดูแลผู้สูงอายุ พบว่า กลุ่มตัวอย่างจากผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่มีหน่วยงานที่สังกัด เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบจ/อบต/เทศบาล ฯลฯ) จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 55.00 รองลงมาคือ หน่วยงานส่งเสริมสุขภาพ (โรงพยาบาลของรัฐ/เอกชน/ชุมชน ฯลฯ) จำนวน 45 คน

คิดเป็นร้อยละ 45.00 โดยมีความความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุที่เหมาะสม พบว่า 1) ด้านการมีสุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี วิธีการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุที่เหมาะสมที่สุด ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 65 รองลงมาคือ การเป็นจิตอาสา การช่วยเหลือผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 57 วิธีการที่เหมาะสมน้อยที่สุด ได้แก่ การเรียนหลักสูตรระยะสั้น คิดเป็นร้อยละ 25 2) ด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม วิธีการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุที่เหมาะสมที่สุด ได้แก่ การเป็นจิตอาสา การช่วยเหลือผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 67 รองลงมาคือ การเรียนรู้ด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 56 วิธีการที่เหมาะสมน้อยที่สุด ได้แก่ การเรียนหลักสูตรระยะสั้น คิดเป็นร้อยละ 15 3) ด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข วิธีการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุที่เหมาะสมที่สุด ได้แก่ การเป็นจิตอาสา การช่วยเหลือผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 65 รองลงมาคือ การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 58 วิธีการที่เหมาะสมน้อยที่สุด ได้แก่ การเรียนหลักสูตรระยะสั้น คิดเป็นร้อยละ 19 และ 4) ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม วิธีการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุที่เหมาะสมที่สุด ได้แก่ การเข้ารับการฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 58 รองลงมาคือ การเป็นจิตอาสา การช่วยเหลือผู้อื่นและการเข้าร่วมชมรม สมาคม องค์กร คิดเป็น ร้อยละ 49 วิธีการที่เหมาะสมน้อยที่สุด ได้แก่ การเรียนรู้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 29

ผลการวิจัยระยะที่ 3 การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

สรุปผลการวิจัย มีดังนี้

1. รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ มีลักษณะเป็นการฝึกอบรมด้วยหลักการ SMART BUDDY Model (SBM Model) โดยมีเป้าหมายสำคัญ (Goal) ประกอบหลักการสำคัญ 5 ประการ คือ SMART (Specific/ Measurable/ Achievable/ Realistic /Timely) กิจกรรมในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ(Activities) ประกอบด้วย การฝึกอบรม(training), นันทนาการ (recreation), อาสาสมัคร(volunteer) องค์ประกอบสำคัญในการจัดกิจกรรมเพื่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยคุณลักษณะ 5 ประการ คือ BUDDY (Behavior (การปรับพฤติกรรม)/ Understanding(ความรู้ ความเข้าใจ)/ Discovery(เรียนรู้จากการค้นพบ)/ approach Development(มีการพัฒนา)/ Yield(มีผลตอบแทนหรือผลผลิต) แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุด้วยหลักการ SMART BUDDY Model (SBM Model)

2. ความเหมาะสมของรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า แต่ละด้านอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โดยด้านที่มีความเหมาะสมสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ด้านคุณลักษณะการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของ

ผู้สูงอายุ ด้านแนวคิด/หลักการ/ทฤษฎี และองค์ประกอบและตัวชี้วัดการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง
 คุณภาพของผู้สูงอายุ ตามลำดับ

ผลการวิจัยระยะที่ 4 การทดลองใช้และประเมินผลรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมือง
 คุณภาพของผู้สูงอายุ โดยผ่านหลักสูตร Smart Buddy Model

สรุปผลการวิจัย มีดังนี้

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ
 อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรการเสริมสร้างความเป็น
 พลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุทุกข้ออยู่ในระดับมาก

2. ผลเปรียบเทียบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ก่อนและหลังการ
 ทดลองใช้ รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุด้วยหลักการ “Smart Buddy
 Model”

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ก่อนและหลังการ
 ทดลองใช้ รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ด้วยSmart BUDDY Model

รายการ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนการอบรม	30	15.60	1.33	23.098**	.000
หลังการอบรม	30	23.17	1.12		

หมายเหตุ. **มีระดับนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลเปรียบเทียบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ก่อนและ
 หลังการทดลองใช้ รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุด้วยหลักการ “Smart
 BUDDY Model” พบว่า ผลหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อค้นพบของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. จากการวิจัยมีข้อค้นพบองค์ประกอบและตัวชี้วัดการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของ
 ผู้สูงอายุจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากกรณีศึกษา 2 แห่ง พบว่ามืองค์ประกอบที่สำคัญ 7
 ประการ ดังนี้ 1. มีการจัดการเรียนรู้และการถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุผ่านกิจกรรม
 อย่างเหมาะสมตามศักยภาพและมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้สูงอายุรุ่นต่อรุ่น 2.ผู้สูงอายุมีการดูแล
 สุขภาพกาย สุขภาพจิตดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี 3. ผู้สูงอายุเข้มแข็ง มีจิตอาสา มีความคิดสร้างสรรค์ในการ
 ทำกิจกรรม 4. ผู้สูงอายุมีความสามารถในด้านเศรษฐกิจ การทำงานมีรายได้เสริม 5.ผู้สูงอายุมีคุณธรรม
 จริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี 6.ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มและมีความรับผิดชอบต่อ

สังคม 7. การมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ปรับสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ ให้มีความมั่นคง สะดวกและปลอดภัย ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sajjasophon, R. (2013) ได้ทำการวิจัยเรื่อง อนาคตภาพรูปแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาภาวะพลัมพลังของผู้สูงอายุไทย ผลการวิจัยพบว่า อนาคตภาพรูปแบบเมืองแห่งการเรียนรู้ตามแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อการพัฒนาภาวะ ของผู้สูงอายุไทยในอีก 10 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2556 – 2565) ประกอบด้วย 1) หลักการของเมืองแห่งการเรียนรู้ คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการใช้ชุมชนเป็นฐานในการส่งเสริม สนับสนุน พัฒนา และกระตุ้นผู้สูงอายุเกิดศักยภาพภายในตนเองด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านหลักประกัน และความมั่นคงของชีวิต ผ่านกิจกรรมการศึกษาและการเรียนรู้ผ่านสื่อในวิถีชีวิตในลักษณะเป็นพหุวัย 2) องค์ประกอบของเมืองแห่งการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น องค์ประกอบภายใน คือ ผู้เรียนรู้ ผู้จัดการเรียนรู้ องค์ความรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ บรรยากาศการเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ การจัดการความรู้ องค์การแห่งการเรียนรู้ และองค์ประกอบภายนอก คือ ยุทธศาสตร์ นโยบายสาธารณะ และเป้าหมายการพัฒนา การรวมการกลางการบริหารทรัพยากร และเครือข่ายการเรียนรู้ตลอดชีวิตระดับชาติ 3) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของเมืองแห่งการเรียนรู้ เป็นการบูรณาการการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ด้วยการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านหลักประกันและความมั่นคง ที่ผสมผสานเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลเข้ากับวิถีชีวิต ภูมิสังคม และลักษณะทางกายภาพ

2. การศึกษาสภาพการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ พบว่า ความความคิดเห็นต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และความคิดเห็นเกี่ยวกับวิธีการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุที่เหมาะสม พบว่า 1) ด้านการมีสุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี วิธีการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุที่เหมาะสมที่สุด ได้แก่ การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 65 รองลงมาคือ การเป็นจิตอาสา การช่วยเหลือผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 57 วิธีการที่เหมาะสมน้อยที่สุด ได้แก่ การเรียนหลักสูตรระยะสั้น คิดเป็นร้อยละ 25 2) ด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม วิธีการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุที่เหมาะสมที่สุด ได้แก่ การเป็นจิตอาสา การช่วยเหลือผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 67 รองลงมาคือ การเรียนรู้ด้วยตนเอง คิดเป็นร้อยละ 56 วิธีการที่เหมาะสมน้อยที่สุด ได้แก่ การเรียนหลักสูตรระยะสั้น คิดเป็นร้อยละ 15 3) ด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข วิธีการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุที่เหมาะสมที่สุด ได้แก่ การเป็นจิตอาสา การช่วยเหลือผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 65 รองลงมาคือ การเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการ คิดเป็นร้อยละ 58 วิธีการที่เหมาะสมน้อยที่สุด ได้แก่ การเรียนหลักสูตรระยะสั้น คิดเป็นร้อยละ 19 และ 4) ด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม วิธีการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุที่เหมาะสมที่สุด ได้แก่ การเข้ารับการฝึกอบรม คิดเป็นร้อยละ 58 รองลงมาคือ การเป็นจิตอาสา การช่วยเหลือผู้อื่นและการเข้าร่วมชมรม สมาคม

องค์กร คิดเป็น ร้อยละ 49 วิธีการที่เหมาะสมน้อยที่สุด ได้แก่ การเรียนรู้ในระบบ คิดเป็นร้อยละ 29 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rakphong, S. et al. (2016) ได้ทำการวิจัยเรื่อง บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัด ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของผู้สูงอายุต่อบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในเขตอำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานีโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย และมีข้อเสนอแนะ คือ ควรจัดให้มีการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมให้เกิดการสร้างงานแก่ผู้สูงอายุ ควรจัดตั้งชมรม สมาคมเกี่ยวกับผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรมต่างๆ ควรให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการ และควรส่งเสริมให้ประชาชนแต่ละครัวเรือนจัดบ้านพักที่อยู่อาศัยให้มีความเหมาะสม สะอาด อากาศถ่ายเทได้สะดวก

3. จากผลการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ พบว่า รูปแบบที่เหมาะสมต้องใช้การฝึกอบรมด้วยหลักการ SMART BUDDY Model โดยกิจกรรมในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ(Activities) ประกอบด้วย การฝึกอบรม(training), นันทนาการ (recreation), อาสาสมัคร(volunteer) รวมถึงการมีองค์ประกอบสำคัญในการจัดกิจกรรม เพื่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ประกอบด้วยคุณลักษณะ 5 ประการ คือ BUDDY (Behavior (การปรับพฤติกรรม)/ Understanding(ความรู้ ความเข้าใจ)/ Discovery(เรียนรู้จากการค้นพบ)/ approach Development(มีการพัฒนา)/ Yield(มีผลตอบแทนหรือผลผลิต)

ข้อค้นพบนี้ สามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1. การมีหลักการและเหตุผลในรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ในที่นี้ หมายถึง การเสริมสร้างคุณลักษณะของผู้สูงอายุที่แสดงออกถึงการมีความรู้ ความเข้าใจ ความคิด หรือทัศนคติและการประพฤติปฏิบัติตนในสิ่งที่พึงมาว่าเป็นบุคคลที่มีสุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี มีคุณธรรมจริยธรรม อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติสุข

2. ต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ 4 ด้าน ได้แก่ (1) การมีสุขภาพกายดีสุขภาพจิตดี (2) การมีคุณธรรมจริยธรรม (3) การอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และ (4)) การเรียนรู้เทคโนโลยีและถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

3. ต้องเป้าหมาย โดยใช้หลักการกำหนดเป้าหมายในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ SMART (George T. Doran, 1981) ประกอบด้วย 1) S (Specific) มีความเฉพาะเจาะจงชัดเจน ซึ่งเป้าหมายการวิจัยในครั้งนี้ คือกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป วัยต้น (60-70 ปี) (Active Ageing) ซึ่งเป็นวัยที่มีความสามารถในการดูแลพึ่งตนเองได้ ตลอดจนการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่นและสังคมหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนและสังคม อีกทั้งการมีอิสระ มีความพอใจในชีวิต ตลอดจนการพัฒนาทางจิตและปัญญา ศักยภาพของผู้สูงอายุไทยพิจารณาจากการที่

ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมต่างๆ เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม โดยใช้ทักษะความรู้ ความสามารถและภูมิปัญญาของตนให้เป็นประโยชน์ (Yodpet, S., 2010) 2) M (Measurable) เป้าหมายต้องมีตัวชี้วัดที่ชัดเจน สามารถวัด 3) A (Achievable) เป้าหมายต้องบรรลุผลได้ กิจกรรมที่จัดให้ผู้สูงอายุประกอบด้วย การอบรม นันทนาการและการเป็นจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น จะต้องมีความเป็นไปได้และไม่ยุ่งยากเกินไปสำหรับผู้สูงอายุ ดังที่โรเบิร์ต (Robert Havighurst, 1960) ได้อธิบายถึงสถานภาพทางสังคมของผู้สูงอายุ ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ในทางบวก ระหว่างการปฏิบัติกิจกรรมกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ กล่าวคือเมื่อบุคคลมีอายุมากขึ้น สถานภาพและบทบาททางสังคมจะลดลง แต่บุคคลยังมีความต้องการทางสังคมเหมือนบุคคลในวัยกลางคน ซึ่งเชื่อว่าผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อความสุขและการมีชีวิตที่ดี เช่นเดียวกับวัยผู้ใหญ่และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเองสนใจได้ สำหรับคำว่ากิจกรรมตามแนวคิดนี้หมายถึงกิจกรรมต่างๆ นอกเหนือจากกิจกรรมที่บุคคลปฏิบัติต่อตนเอง นั่นคือกิจกรรมที่บุคคลปฏิบัติต่อเพื่อนฝูง ต่อสังคม หรือชุมชน ซึ่งกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้สูงอายุปฏิบัติจะทำให้รู้สึกว่าการมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อสังคม การมีกิจกรรมต่อสังคมของผู้สูงอายุจะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ ดังนั้นการมีกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็น 4) R (Realistic) เป้าหมายต้องทำได้จริง สมเหตุสมผล ตามวัย ตามความต้องการและความสามารถของผู้สูงอายุ ดังที่ อิริคสัน (Erikson's Epigenetic Theory) หรือทฤษฎี Psychosocial Developmental Stage ของอิริคสัน อธิบายถึงการพัฒนาของคนซึ่งแบ่งได้เป็น 8 ระยะ ตั้งแต่แรก เกิดจนถึงวัยสูงอายุ พัฒนาการในระยะที่ 7 เป็นช่วงของวัยกลางคนและระยะที่ 8 เป็นช่วงของวัยสูงอายุซึ่งระยะที่ 7 แบ่งที่ช่วงอายุระหว่าง 40-59 ปี เป็นช่วงวัยที่มีความทะเยอทะยาน มีความคิด สร้างสรรค์ต่างๆ ต้องการสร้างความสำเร็จในชีวิต ถ้าประสบความสำเร็จก็จะรู้สึกพอใจในความมั่นคงภาคภูมิใจและสืบทอดไปยังรุ่นลูกหลาน แต่ถ้าไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตช่วงนี้ก็จะกลายเป็นคนที่มีชีวิตเหงามอง เบื่อ ขาดความกระตือรือร้น และขั้นที่ 8 เป็นช่วงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อิริคสัน อธิบายว่าเมื่อถึงขั้นนี้แล้วบุคคลจะต้องพัฒนาความรู้สึกได้ว่าตนได้กระทำกิจต่างๆ ที่ควรทำเสร็จสิ้นตามหน้าที่ของตนแล้ว ยอมรับได้ทั้งความสำเร็จสมหวังและผิดหวัง 5) T (Timely) เป้าหมายต้องกำหนดเวลาชัดเจนว่าผู้สูงอายุควรได้รับการเสริมสร้างฯ ในแต่ละด้านควรใช้ระยะเวลาเท่าใดจึงจะเหมาะสม

4. กิจกรรม จากการวิจัยครั้งนี้ได้พบระบบ BUDDY (Merriam-Webster, 2485) เป็นการถ่ายทอดทักษะหรือการเรียนรู้จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งอย่างมีประสิทธิภาพ (Wikipedia site: isecosmetic.com) ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อความสุขและการมีชีวิตที่ดีเช่นเดียวกับวัยผู้ใหญ่และสามารถเข้าร่วมกิจกรรมที่ตนเองสนใจ ดังที่ Elaine Cummings and Willam Henry (1950) ได้ระบุว่า กิจกรรมที่ควรประกอบด้วย 1) B (Behavior) การปรับพฤติกรรม เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย จิตใจและสังคมในทางที่เสื่อม

ลง มีบทบาททางสังคมและกิจกรรมในการประกอบอาชีพลดลง เป็นบุคคลที่มากด้วยประสบการณ์และควรได้รับการยกย่องจากบุตรหลาน (Boontos, K. and Nantabutr, K., 2017) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีของเพ็ค (Peck's Developmental Theory) ที่เชื่อว่าผู้สูงอายุวัยต้นคือ อายุ 55-75 ปี ผู้สูงอายุวัยปลายคือ 75 ปีขึ้นไปนั้น มีความแตกต่างกันทั้งลักษณะนิสัยและการปฏิสัมพันธ์ทางด้านจิตวิทยาสังคม โดยมีการพัฒนา 3 ประการ คือ (1) ความรู้สึกของผู้สูงอายุขึ้นอยู่กับงานที่มีทำอยู่ ผู้สูงอายุจะรู้สึกภาคภูมิใจและเห็นว่าตนเองมีคุณค่า แต่เมื่อเกษียณอายุแล้วความรู้สึกนี้จะลดลง ฉะนั้นบางคนจะสร้างความพึงพอใจต่อไปโดยการหางานอื่นทำแทน (2) ผู้สูงอายุยอมรับว่าเมื่ออายุมากขึ้นสมรรถภาพของร่างกายเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ ร่างกายมีความแข็งแรงลดลง หากปรับตัวไม่ได้จะเกิดความทุกข์ แต่ในทางตรงกันข้ามชีวิตจะมีความสุข ถ้าสามารถยอมรับและปรับความรู้สึกนี้ได้ (3) ผู้สูงอายุยอมรับว่าร่างกายต้องเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ ยอมรับเรื่องความตาย โดยไม่รู้สึกกลัว ดังนั้น จึงต้องให้ความสำคัญในการปรับพฤติกรรมการดำรงชีวิตในบั้นปลายให้เป็นพลเมืองคุณภาพที่เหมาะสมกับวัย 2) U (Understanding) มีความรู้ ความเข้าใจ โดยธรรมชาติของผู้สูงอายุที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม การเสื่อมถอยด้านกายภาพ ด้านจิตใจ ส่งผลต่อบุคลิกภาพ อัตมโนทัศน์ การคิด การรับรู้ ความจำ การสร้างความรู้ความเข้าใจในวัยผู้สูงอายุ ถ้าเป็นไปในทางบวก จะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวแก้ปัญหาได้ดีและรู้สึกมีคุณค่าในตัวเองมีผลมาจากกระบวนการความคิดอารมณ์ ความปรารถนาคุณค่า และพฤติกรรม ในขณะที่ผู้สูงอายุ มีแนวโน้มมองตัวเองว่ามีความสามารถลดลง โดยเฉพาะความคิดเชิงนามธรรม (Fluid Intelligence) รวมถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางสมองโดยรวม จึงทำให้ผู้สูงอายุ พยายามชดเชย โดยเพิ่มความสนใจในงานที่จะแสดงถึงความสามารถเกี่ยวกับกับความรู้ ทั่วไป ความเข้าใจด้านภาษา (Crystallized Intelligence) ซึ่งทำให้สามารถปรับตัวและมองตัวเองว่ายังมีค่า รวมทั้งวัฒนธรรมตะวันตกที่หลังไหลเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อผู้สูงอายุ เช่น การเคารพให้เกียรติผู้สูงวัย เนื่องจากช่องว่างระหว่างวัย ผู้สูงอายุจึงไม่ได้รับการเคารพนับถือเหมือนสมัยก่อน การที่ลูกหลาน ต้องไปทำงานต่างถิ่น ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่โดยลำพัง เกิดความเหงา ว้าเหว่ (Srihaphak, S., 2013) จึงต้องเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพของผู้สูงอายุ ให้มีสถานภาพสูงเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องนับถือ เป็นหลักชัย เป็นร่มโพธิ์ ร่มไทรของครอบครัว มีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานและพึ่งพาตนเอง ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป 3) D (Discovery Approach) การเรียนรู้จากการค้นพบ บรูเนอร์ (Bruner, 1956) มีความเห็นว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การค้นพบและการแก้ปัญหาที่เรียกว่า การเรียนรู้โดยการค้นพบ (Discovery Approach) ซึ่งคนทุกคนจะมีพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจ โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า acting, imaging และ symbolizing เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องไปตลอดชีวิต มิใช่ว่าเกิดขึ้นเพียงช่วงใดช่วงหนึ่งในระยะแรกของชีวิตเท่านั้น 4) D Development การพัฒนา หมายถึง การฝึกฝนและการพัฒนาความสามารถที่

.....

ซ่อนเร้นภายในร่างกายนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ผ่านการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ ซึ่งจะพัฒนาได้รวดเร็วในวัยเริ่มต้นจนไปถึงช่วงที่เริ่มถดถอยในวัยชรา ผู้สูงอายุมีการเรียนรู้ได้เกือบเท่ากับคนอ่อนวัยแต่ต้องอาศัยเวลานานกว่า 5) Y Yield ผลตอบแทน/ผลผลิต จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุภายใต้สภาพสังคมปัจจุบันที่ทันสมัยและเปลี่ยนแปลงไป (Modernization Perspective) เป็นปัจจัยซึ่งว่าด้วยบทบาทของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป อาจทำให้ผู้สูงอายุก้าวตามไปไม่ทัน การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุให้มีคุณภาพและประสบความสำเร็จนั้น ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพและแบบแผนชีวิตของแต่ละช่วงวัยที่ผ่านมาและมีปัจจัยอื่นๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องได้แก่ แรงจูงใจ สถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจและสังคม บุคลิกภาพ ความยืดหยุ่น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยความสำเร็จและความล้มเหลวในชีวิตบั้นปลายของผู้สูงอายุ (Othkanon, P., 1994) ซึ่งเป็นผลผลิตที่ได้รับของรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของผู้สูงวัยจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นไป ความต้องการของสังคมในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตเกี่ยวกับการพัฒนาผู้สูงวัยอีกด้วย เนื่องจาก เป็นวิธีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการและพัฒนาผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยรูปแบบการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ ที่เน้นการมีส่วนร่วมเป็นจิตอาสา การดูแลซึ่งกันและกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ใช้กิจกรรม นันทนาการกิจกรรมจิตอาสาและกิจกรรมฝึกอบรมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประสบการณ์ (tacit knowledge) ระหว่างวิทยากรและผู้เข้ารับการฝึกอบรม อันจะนำไปสู่รูปแบบความคิดจาก ประสบการณ์ที่แตกต่างและนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและในสังคมของผู้สูงอายุต่อไป ซึ่ง สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (2542) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม และสืบสานทาง วัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการ จัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และสอดคล้อง กับงานวิจัยของ Semamon, W. (2013) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการจัด กิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดอ่างทอง 1) รูปแบบการจัดกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุควรมีหน่วยงานสนับสนุนอย่างเป็นทางการและยั่งยืน 2) การจัดกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุที่จะได้ผลดีมากที่สุดคือ มีกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและสภาพ ร่างกายของผู้สูงอายุมารวมทั้งสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และความต้องการของผู้สูงอายุ หรืออาจเป็น กิจกรรมนันทนาการที่ช่วยสร้างรายได้หรือสร้างอาชีพเสริมไปด้วยจะยิ่งดี 3) ควรเพิ่มเติมในส่วนของการ จัดหาบุคลากรที่มีความรู้มาในช่วงของกิจกรรมนันทนาการวรรณกรรม (กิจกรรมการพูดคุย) เนื่องจากผู้สูงอายุต้องการกำลังใจ ต้องการความรู้โดยเฉพาะในเรื่องการดูแลสุขภาพร่างกายและจิตใจ

3. ผลของการทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุด้วยหลักการของSmart Buddy Model พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักสูตรการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุทุกข้ออยู่ในระดับมาก และผลเปรียบเทียบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ พบได้ว่าการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้นใช้วิธีการจัดกิจกรรมการอบรมโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่และผู้สูงอายุเป็นหลักในการจัดกิจกรรมอบรม โดยใช้การมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประสบการณ์เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจและเจตคติต่อการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการใช้ชีวิตประจำวันและการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตสังคมภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Semamon, W. (2013) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและจังหวัดอ่างทอง ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจโดยภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านโปรแกรมการจัดกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือด้านสถานที่จัดกิจกรรมนันทนาการ ด้านเนื้อหาของหลักสูตร ด้านบุคลากรในการดำเนินการจัดกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุ และด้านวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 การนำรูปแบบการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุไปใช้ เพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรของรูปแบบ ดังนี้

1) ด้านการมีสุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี ควรเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกาย ใจ ให้แข็งแรง ไม่ล้ม ไม่ซึมเศร้า มีอารมณ์ที่ดี สุขภาพจิตดี ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง

2) ด้านการมีคุณธรรม จริยธรรม ควรเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจ ในความหมายของความเป็นพลเมือง มีจิตสำนึก มีความเสียสละ ความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรมและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมอันดี

3) ด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ควรเสริมสร้างการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยเพิ่มสวัสดิการผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมระหว่างผู้สูงอายุ หน่วยงานภาครัฐ การมีจิต

สาธารณะ จิตอาสา มีกิจกรรมทำร่วมกัน ให้ความร่วมมือ รักในการมีส่วนร่วมในสังคม การปลูกจิตสำนึก ให้ความรู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เปลี่ยนค่านิยมของผู้สูงอายุให้เข้ากับยุคสมัยมีจิตสาธารณะ จิตอาสา อาสาสมัครชุมชน มีการบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐ การร่วมมือกันของภาครัฐ ชุมชน ผู้สูงอายุ ครอบครัว ชุมชน สิ่งแวดล้อม หน่วยงานในพื้นที่ องค์กรเอกชน/องค์กรภาครัฐ ในการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยของคนในชุมชน ความกระตือรือร้น ให้ความสำคัญในการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุ

4) ด้านการเรียนรู้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่ผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ควรเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ด้านสิทธิความเป็นพลเมือง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแสดงความคิดเห็น สวัสดิการขั้นพื้นฐาน ด้านสังคม บทบาทของผู้สูงอายุ ระเบียบวินัย รู้สิทธิหน้าที่ของตนเอง การเคารพสิทธิผู้อื่น การกฎหมาย การให้บริการตามลำดับ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง

1.2 ในการจัดกิจกรรมของหลักสูตรการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุ ควรมีการชี้แจง และนำเสนอขั้นตอนในการอบรมที่ถูกต้องและชัดเจน ในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง และอาจแทรกเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องเพิ่มเติมเข้าไปได้เพื่อให้ทันสมัย ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในสภาพปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรเลือกจัดกิจกรรมการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุด้านที่สอดคล้องกับผลของการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุในอนาคต

2.2 ควรนำผลการประเมินไปใช้ในการวางแผนดำเนินงานที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุเพื่อให้สามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่าที่สุด

2.3 ควรนำผลการวิจัยไปปรับปรุงการกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อจัดกิจกรรมอย่างมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองคุณภาพของผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับความต้องการและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีในปีต่อไป

Reference

- Boontos, K. and Nantabutr, K. (2017). Happiness, Suffering and Mental Health of the Elderly in a Community in the Upper North of Thailand. *Journal of the Psychiatric Association of Thailand*, 62(3), 257-270.
- Bruner, J.S. (1956). The Course of cognitive Growth. *America Psychologist*. 19: 1-75.
- Cabinet Secretariat. (2017). *Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2017*. Bangkok: Secretariat of the Cabinet.
- Department of Administration. (2018). *Statistics report on population and housing for the year 2017*. Bangkok: Department of Administration.
- Doran, G. T. (1981). There's a S.M.A.R.T. Way to Write Management's Goals and Objectives. *Management Review*, 70, 35-36.
- E. Steinwender. (2016). *Setting SMART Marketing Objectives*. MAIEUTYK.
- Khon Kaen Provincial Statistical Office. (2020). *Report of the 2020 Household Socio-Economic Survey, Khon Kaen Province*. Khon Kaen : Khon Kaen Provincial Statistical Office.
- Newmam, William H. (1950). *Administration Action*. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice – Hall.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2014). *Annual Report. Office of the National Economic and Social Development Board*. Bangkok : Office of the National Economic and Social Development Board.
- Othkanon, P. (1994). *A study of nursing needs of the elderly. in clubs and homes for the elderly*. Bangkok : Chulalongkorn University.
- Rakphong, S. et al. (2016). Roles of local government organizations in the development of the quality of life of the elderly. *in Muang Sam Sip District Ubon Ratchathani Province Rommayasan*. 14(3), 123-130.
- Robert J. Havighurst, (1960), *Human Development and Education*. Longmans, Green. New York.
- Sajjasophon, R. (2013). Educational concepts for the development of performance in the elderly. *Kasetsart Science Journal Social Sciences*. 34(3), 471 – 490.

- Semamon, W. (2013). *Participation in the development of recreational activities for the elderly in Phra Nakhon Si Ayutthaya and Ang Thong Provinces*. Phra Nakhon Si Ayutthaya : Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.
- Srihaphak, S. (2013). *Elderly people and their caregivers: Vulnerability of aging society under cultural change in Thailand*. Nonthaburi : Health Systems Research Institute.
- Yodpet, S. (2010). *Integration of long-term care systems for the elderly*. Bangkok: Jprint.

วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 10 (2) : พฤษภาคม-สิงหาคม 2566

Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University, 10 (2) : May-August 2023
